

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33)

Ert dnr Ju2025/00812

Domstolsverket har granskat promemorian mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs av Sveriges Domstolar, dvs. utifrån hur förslaget kan tänkas påverka verksamheten ekonomiskt, organisatoriskt och utbildningsmässigt. Granskningen har även omfattat hur förslaget kan påverka verksamhetsstöd, arbetsformer eller rättssäkerheten generellt.

Ökad måltillströmning och ökade kostnader

Domstolsverket instämmer i utredningens bedömning att förslagen kommer att medföra ökad måltillströmning och ökade kostnader för migrationsdomstolarna. De avslags- och återkallelsebeslut som Migrationsverket meddelar har också sådan karaktär att man kan förvänta sig att de kommer att överklagas i stor utsträckning. Därtill krävs att begreppet vandel närmare konkretiseras genom utvecklande rättspraxis, vilket också talar för att sådana beslut i stor omfattning kommer att bli föremål för prövning av migrationsdomstolarna. Detta talar också för att fler mål kommer att prövas i sak av Migrationsöverdomstolen. Eftersom förslagen kan leda till fler beslut om förvar, är det också rimligt att anta att antalet förvarsmål kommer att öka i migrationsdomstolarna.

Domstolsverket instämmer också i utredningens bedömning att fler offentliga biträden kommer att behöva förordnas.

Generell uppgiftsskyldighet

Vidare innebär förslaget om en generell uppgiftsskyldighet till Migrationsverket en ny uppgift för domstolarna att hantera. Följaktligen kommer det medföra ett behov av personalresurser och vissa utbildningsinsatser med ökade kostnader som följd både för allmän domstol och för allmän förvaltningsdomstol.

Principiellt framhålls också vikten av att i varje sammanhang värna domstolarnas självständighet och opartiskhet i rättsskipningen och säkerställa att allmänhetens förtroende för domstolarna upprätthålls. Åläggande av arbetsuppgifter på domstolarna som går utöver den dömande verksamheten bör därför noggrant övervägas. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten synes dock

främst omfatta domstolarnas avgöranden och uppgifter ur allmänna offentliga handlingar i domstolarnas mål och ärendehantering. Även domstolarna ska beakta offentlighetsprincipen. Att tillhandahålla allmänna handlingar eller uppgifter från sådana handlingar som inte omfattas av sekretess synes inte i sig äventyra självständigheten men väl innebära risker för förtroendet för domstolarna från de rättssökande i det att dessa, medvetna om att en obestämd mängd uppgifter lämnas vidare till Migrationsverket, avstår från att vända sig till domstol eller lämna korrekt information. Detta kan inte anses rättssäkert. Vidare innebär hanteringen en ny pålaga för domstolarna att denna riskerar att ta resurser från den dömande verksamheten om inte hanteringen fullt ut finansieras. Att dömande verksamhet skulle behöva nedprioriteras för andra ålagda uppgifter bedömer Domstolsverket vara högst olämpligt. Därtill kommer det principiellt olämpliga i att domstolarna ska göra en allmän intresseavvägning avseende utlämnande av uppgifter som domstolarna ”stöter på” i sin handläggning i de fall då sekretess kan vara för handen. Det är givet att det senare blir särskilt komplicerat vid en automatiserad utlämning; såväl tekniskt som rättssäkerhetsmässigt.

Lagstiftningstekniskt synes 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) redan reglera den föreslagna bestämmelsen i 17 kap. 7 § utlänningslagen (2005:716) och situationen att Migrationsverket begär ut uppgifter av en annan myndighet. Någon särskild tidsfrist för att verkställa en begäran, motsvarande skyndsamhetskravet eller dylikt, är inte heller föreslaget. Behovet av särskild reglering i utlänningslagen bör därför övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

System- och verksamhetsstöd

Såvitt avser utveckling av domstolarnas system- och verksamhetsstöd bedöms förslaget vad gäller vandelsprövningarna som sådana inte medföra något behov av ändringar i domstolarnas verksamhetsstöd.

Avseende förslaget om en generell uppgiftsskyldighet för domstolarna konstateras i betänkandet att vilken typ av elektroniskt utlämnande som bäst lämpar sig bäst beror på ett flertal faktorer (s. 635). Bland annat nämns hur stora mängder uppgifter det rör sig om, hur ofta de ändras och/eller uppdateras, befintliga kanaler för elektroniska utlämnanden mellan aktörerna och risken för överskottsinformation av framför allt känsliga uppgifter. Utredningen framför även att vissa typer av avgöranden inte lämpar sig för regelmässiga utlämnanden och att det kan hända att Migrationsverket, efter att ha tagit del av en utlämnad dom som gäller en utlämning, bedömer att det finns anledning att begära ut ytterligare material från målet hos en domstol. Det framstår därmed som att utredningen ser ett behov av olika former av elektroniskt överlämnande beroende på informationstyp. Utredningen anför emellertid också att det är tänkbart att nya systemlösningar med automatiserade inslag kommer att behöva utvecklas såvitt avser domstolarna (s. 716). Eftersom utredningen inte gjort någon bedömning av vilken typ av elektroniskt utlämnande som är mest lämpligt, effektivt och ändamålsenligt i förhållande till respektive aktör går det inte att på ett mer precist sätt bedöma förslagets konsekvenser för systemutvecklingen. I generella termer kan dock anföras att en expediering och utlämnande av uppgifter som liknar det som finns i dag och som sker via e-skick/e-post skulle ha ingen eller mindre påverkan, medan ett automatiserat system för utlämnande av uppgifter skulle kräva omfattande utvecklingsinsatser och innebära en kraftigt hämmande

påverkan på all annan utveckling som pågår inom Sveriges Domstolar, oavsett om utvecklingsarbetet finansieras i särskild ordning eller inte.

Finansiering

Utredningen bedömer att förslagen kan finansieras genom de anslag som redan lämnats för domstolsprövning i utlänningsmål i budgetpropositionen för år 2025. Av budgeten framgår att anslaget bör ökas med 30 miljoner kronor 2025 och med 60 miljoner kronor per år 2026 och 2027. Som skäl för anslaget angav regeringen att omläggningen av migrationspolitiken påverkar i hög utsträckning också migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen. Det är viktigt att de ges stabila ekonomiska förutsättningar att utföra sitt uppdrag och att bidra till en effektivare asylprocess så att vistelsen i mottagningssystemet blir så kort som möjligt. Anslaget för rättsliga biträden vid domstolsprövning i utlänningsmål minskades samtidigt med 30 miljoner kronor 2025, 40 miljoner kronor 2026 och 60 miljoner kronor 2027. Skälet var att kostnaderna under kommande år bedöms bli lägre än vad som tidigare har prognostiserats (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 8, s. 34–38).

Domstolsverket bedömer att det nu aktuella förslaget inte är beaktat i det anslag som regeringen tidigare beslutat om. Utan finansiering för att hantera måltillströmningen i migrationsdomstolarna, kravet på domstolarna att lämna uppgifter till Migrationsverket och de ökade kostnaderna för rättsliga biträden som följer av förslaget finns en klar risk att regeringens målsättning – att domstolarna ska bidra till en effektivare asylprocess så att vistelsen i mottagningssystemet blir så kort som möjligt – kan komma att äventyras.

Att närmare uppskatta de ökade kostnaderna låter sig svårligen göras då en uppskattning är beroende av bland annat mängden beslut som Migrationsverket kan komma att fatta. Domstolsverket avser därför att ha en dialog med Migrationsverket och regeringen för att i möjligaste mån kunna bistå med underlag för en närmare uppskattning av det anslagsbehov för domstolarna och rättsliga biträden som förslagen kan föranleda inför det fortsatta lagstiftningsarbetet. Domstolsverket utesluter inte heller att det dessutom kan komma att bli nödvändigt att följa utvecklingen efter ett ikraftträdande för att vid behov yrka medel till domstolarna samt för rättsliga biträden.

Avslutande synpunkter

De förslag som presenterats synes medföra såväl ökad målströmning som ökade kostnader för domstolarna. Behovet av nya systemlösningar för automatiserat utlämnande av information från domstolarna till Migrationsverket är inte klarlagt men sådana kan antas ta betydande utvecklingsresurser i anspråk. Rättssäkerhetsmässiga och praktiska invändningar kan resas mot den generella uppgiftsskyldigheten. Finansieringen är oklar. Domstolsverket avstyrker därför förslaget.

Domstolsverket har under senare tid lämnat remissvar avseende flera parallella utredningar inom migrationsområdet. I viss mån går förslagen i utredningarna emot varandra. Därtill kommer att utlänningslagstiftningen redan idag strukturellt är fragmenterad då den varit föremål för återkommande ändringar. Domstolsverket anser att en fullständig översyn på området är önskvärd.

Detta yttrande har beslutats av rättschefen Peter Islander. Föredragande har varit juristen Örjan Hägglund.

Peter Islander

Örjan Hägglund